

Kamu Yatırımlarının Tahsisinde Tekrar Seçilme Odaklı Hizmet Kayırmacılığının Ampirik Analizi (1987-2001)

Özet

Sevinç YARAŞIR TULUMCE¹

Kamu tercihi teorisinde siyasal yozlaşma türlerinden biri olarak ele alınan hizmet kayırmacılığı, kamu kaynaklarının seçim çevrelerine tahsisindeki politik faktörlerin etkisini içermektedir. Bir hizmet kayırmacılığı projesi aynı zamanda bir dağıtıcı politikadır. Dağıtıcı politikalar, faydalarından belirli seçim çevresinin fayda sağladığı, harcamalarının vergi gelirleri ile finanse edildiği politik bir karardır. Bu çalışma, 1987-2001 yılları için Türkiye'deki kamu yatırımlarının tahsisinde etkili olan ekonomik ve politik faktörleri araştırarak, hizmet kayırmacılığının varlığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ampirik analizde "Dinamik Panel Veri Modelleri" kullanılarak, 1987-2001 dönemi için üç ayrı model tahmin edilmiştir. Tahmin model sonuçlarına göre, kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde ekonomik ve politik faktörler önemlidir. Ampirik bulgular, Türkiye'de hizmet kayırmacılığının varlığını da ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Hizmet Kayırmacılığı, Kamu Tercihi Teoremi, Dinamik Panel.*

The Empirical Analysis of Pork Barreling Focused on Re-Election in the Allocation Public Investments (1987-2001)

Abstract

As one type of political degeneration in public choice theory, pork barreling is included the impact of political factors in the allocation public resources to electoral districts. A pork barrel project is a distributive public policy. Distributive policies are named as political decisions that focus on benefits in the specific geographic constituency and finances expenditures through generalized taxation. The purpose of this study is to investigate the economic and political factors that affect the allocation of public investments in Turkey and analyze the presence of pork barreling. In the empirical analysis, three different models are used for the period 1987-2001 by using Dynamic Panel Data. According to the findings, the economic and political factors are important in the allocation of public investment to electoral districts. The results reveal the existence of the pork barrel in Turkey.

Keywords: *Pork Barreling, Public Choice, Dynamic Panel.*

¹ Yrd.Doç.Dr., Pamukkale
Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü,
Kınıklı, Denizli.
E-mail: syarasir@pau.edu.tr

1. Giriş

Devletin ekonomiye müdahale nedenlerinden birisi, kaynakların coğrafi olarak dengesiz dağılımıdır. Devlet tarafından uygulanacak olan vergisel teşvikler, kamu harcamaları gibi iktisat politikası araçları ile kaynakların etkin dağılımı gerçekleştirilebilmektedir. Ancak devletin -kaynakların dağılımında etkinliği sağlamak amacıyla- müdahalesi sonucunda ekonomide düzeltici etki beklenirken, tam tersi etkiler de meydana gelebilmektedir. Bu durum, iktidardaki politikacıların ve partilerin, bireylerin politik tercihlerini etkilemede kamu harcamalarını bir araç olarak kullanarak, özel çıkarlar sağlamalarından kaynaklanmaktadır. Kamu tercihi teorisi, bireysel temsili davranışları modelleştirerek, politikacıların seçmenlerine yönelik olarak kamu harcamalarını araç olarak kullandıklarını ve seçmenlerin de fayda maksimizasyonu amacıyla bu duruma uyum sağladıklarını ortaya koymaktadır. Politikacıların çıkar güdüsüyle davranışçı kalıpları, ekonomide yozlaşmaları beraberinde getirmekte ve devletin başarısızlıklarından birisi olan hizmet kayırmacılığına neden olmaktadır.

Siyasal karar alma sürecinde politikacılar, kaynakların dağılımını etkinlik ve eşitlik kriterlerini göz ardı ederek, bireysel çıkarları (oy maksimizasyonu) doğrultusunda etkileyebilmektedirler. Özellikle iktidardaki partiler ve politikacılar bütçesel kaynakları, tekrar seçilmelerini sağlayan araçlar olarak kullanarak, kendi seçim alanlarına kaydırmaktadırlar. Bu şekilde bütçesel kaynakların ihtiyacı olmayan seçim çevrelerine aktarılmasına "hizmet kayırmacılığı" denilmektedir. Hizmet kayırmacılığı, yol, köprü, baraj gibi seçmenlerin hizmet algılamalarında büyük öneme sahip olan yatırım harcamalarının tahsisinde yaygın bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hizmet kayırmacılığı kapsamındaki politikalar pozitif ayrımcılığı gözetmeyecek, sadece oy maksimizasyonu ile kamu yatırımlarının tahsis edilmesine odaklanmaktadır. Bu uygulamalar, kaynakların ihtiyacı olan seçim çevreleri yerine politik amaçlarla diğer seçim çevrelerine aktarılmasından dolayı kaynakların israfına ve kaynak dağılımında etkinsizliklere yol açmaktadır.

Hizmet kayırmacılığı dağıtıcı politikalar kapsamında, yasama modelleri ile partizan modellerle dayanmaktadır. Yasama modelleri milletvekil-

lerinin bireysel özelliklerini içeren kongresel¹ çalışmalarına odaklanırken, partizan modeller kaynakların tahsisinde politik partilerin güdülerini dikkate almaktadır. Bu doğrultuda literatürdeki çalışmaların temel sorunsalı, kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisindeki politik ve ekonomik faktörlerin etkilerini araştırarak, hizmet kayırmacılığının varlığını test etmektir. Gerçekte kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsis edilmesindeki amaç fonksiyonunun etkinlik ve eşitlik kriterlerini kapsamı gerekirken, yatırımların tahsisinde politik faktörlerin de etkili olduğu bilinmektedir. Bu sebeple hizmet kayırmacılığı çalışmalarında ekonomik faktörlere yer verilmesi, kaynakların tahsisinde ihtiyaç unsurunun etkisinin ölçülmesi amacıyla yönelik iken, politik faktörlere yer verilmesi ise kamu yatırımlarının politik amaçları maksimize etmek için bir araç olarak kullanılıp kullanılmadığını belirlemeye yöneliktir.

Bu çalışmada, kamu tercihi teorisinin temel varsayımları çerçevesinde kamusal karar alma sürecinde ortaya çıkan -siyasal yozlaşma türlerinden birisi olan- hizmet kayırmacılığı ele alınmaktadır. Çalışmada dağıtıcı politikalar bağlamında, 1987-2001 dönemi için Türkiye'deki kamu yatırımlarının 67 seçim çevresine tahsisindeki hizmet kayırmacılığının varlığı "Dinamik Panel Veri Modelleri" ile analiz edilmektedir. Ampirik analiz ile kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisindeki ekonomik, sosyal ve politik etkiler ortaya konulmaktadır.

2. Kamu Tercihi Teorisi ve Siyasal Yozlaşmalar

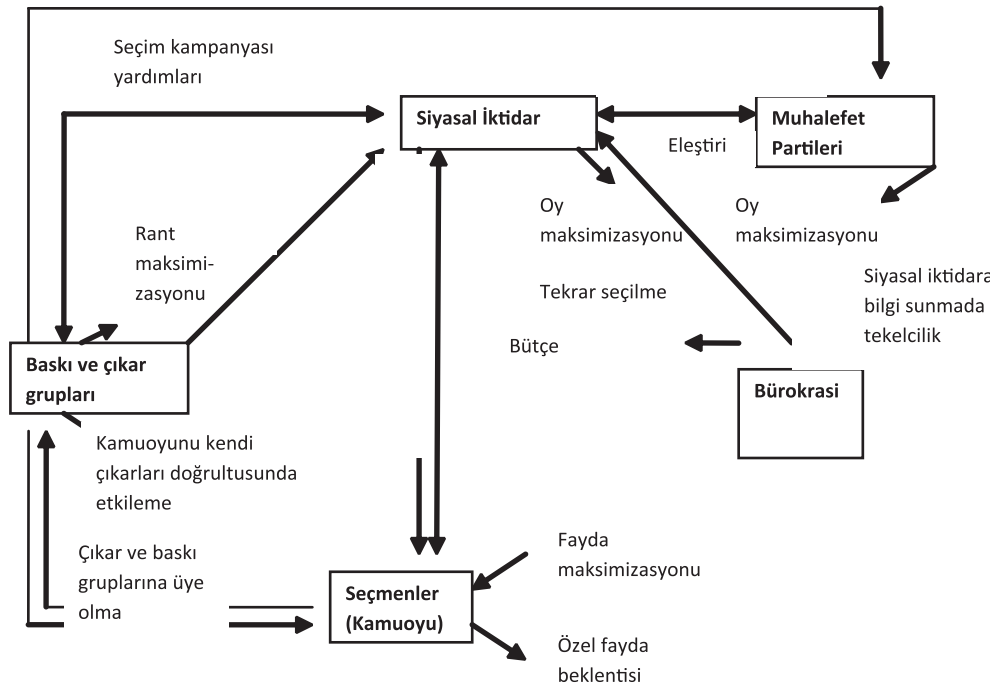
Neoklasik iktisadın araç ve metotlarının siyasal sürece uygulanması ve analizi sonucunda ortaya çıkan yaklaşım "kamu tercihi teorisi" olarak adlandırılmaktadır (Buchanan, 2000). Mueller'e göre kamu tercihi teorisi, siyaset bilimine ekonominin uygulanmasıdır (Mueller, 1979). Tanımda neoklasik iktisat araçlarıyla kastedilen, kamu tercihi teorisinin temel ilkelerini oluşturan iktisadi adam ve politik değişim varsayımlarıdır. Kamu tercihi teorisinin davranışsal varsayımı (homo economicus) ile bireylerin rasyonel, bencil ve fayda maksimizasyoncusu olduğu ve piyasa dışı karar alma süre-

1 Çalışma boyunca, kongre kelimesi ABD için kullanılmaktadır. Kongre kelimesi Türkiye uygulamasında Meclis olarak karşılık bulmaktadır.

cinde de piyasa ekonomisindeki davranışsal varsayımların geçerliliği kabul edilmektedir. Kamusal karar alma sürecindeki aktörler piyasa mekanizmasındaki aktörler gibi davranarak, toplumsal tercihlerin altında özel çıkarlarla hareket etmektedirler (Mueller, 1976). Bu kapsamda, bütçe kaynaklarının kamusal hizmetler için tahsisinde siyasal süreçte yer alan aktörlerin amaçları kendi faydalarını maksimize etmektir (Buchanan, 2000). Diğer yandan politik değişim varsayımı ile bireylerin kendi çıkarlarını genişletmek için kullandıkları kurumsal çerçeveye odaklanılarak, piyasa ekonomisinde bireylerin mallar arasındaki mübadelesine benzer şekilde, siyasal karar alma sürecindeki aktörler arasında da bir mübadelenin varlığı kabul edilmektedir. Kamusal süreçte seçmenlerin oyları ile politikacıların sunacakları mal ve hizmetler mübadele edilmektedir. Kamu ekonomisindeki aktörlerin etkileşimleri (seçmenler-bürokratlar-

politikacılar) gerçekte kamusal çıktı (harcama) ve vergi bileşimlerine ilişkin düzeyleri ortaya çıkarmaktadır (Brown ve Jackson, 1990). Görüldüğü gibi kamusal kaynakların tahsisinde her bir aktör kendi çıkarları doğrultusunda kamusal kaynaklardan daha fazla yararlanmanın yollarını araştırmaktadır. Bu kapsamda kamusal karar alma sürecinin arz yanında politikacı ve bürokratlar bulunurken, talep yanında seçmenler ve çıkar grupları yer almaktadır (Kirmanoğlu, 2007). Sadece seçmenler ve iktidardakiler arasındaki ilişkiler değil aynı zamanda diğer siyasi aktörler ve bunlar arasındaki ilişkiler de siyasal karar alma sürecinde etkili olmaktadır. Bu ilişkiler, bütün aktörlerin özel çıkar amaçlarına hizmet etmektedir. Siyasal süreçteki her bir aktör, piyasa ekonomisindeki bireyler gibi davranarak kendi çıkarlarını maksimize etme peşindedir (Şekil 1).

Şekil 1: Politik Aktörler ve Çıkar Güdülleri

Kaynak: Aktan, 2001: 332

Siyasal karar alma sürecinde yer alan aktörlerin bireysel çıkarları için kamu kaynaklarını kötüye kullanmaları siyasal yozlaşmaları ortaya çıkarmaktadır (Lodge, 1998). Hizmet kayırmacılığı, rüşvet, adam kayırmacılık, eş dost kayırmacılığı, rant kollama, politikada patronaj ilişkilerinin ve partizan tutumların var olması, israf ve savurganlık yanında bütçesel kaynakların coğrafi ve sektörel dağılımındaki dengesizlikler gibi pek çok durum siyasal yozlaşmaların tanımı içerisinde yer almak-

tadır (Gerring ve Thacker, 2004). Siyasal yozlaşmalar, siyasi süreç içinde meydana gelmekte, devletin kurumlarında şekillenmektedir. Siyasal karar alma süreci, halk tarafından seçilen temsilcilerin oluşturduğu yasama aşamasını, bu organın onayladığı kanunları uygulamak işlevini üstlenen yürütme aşamasını ve yargı aşamasını içermektedir. Siyasal yozlaşmalar; siyasal karar alma sürecinin işleyişinde seçim aşamasında (seçimsel yozlaşma), yasama aşamasında (yasamada yozlaşma), yürüt-

me aşamasında (yönetmelik yozlaşma) ve yargı aşamasında (yargısal yozlaşma) ortaya çıkabilmektedir (Aktan, 1992). Siyasal yozlaşmalardan rüşvet yasama, yürütme ve yargı aşamalarında, adam kayırmacılık seçim ve yürütme aşamalarında, hizmet kayırmacılığı ise yasama ve üst düzey yürütme aşamalarında ortaya çıkmaktadır.

3. Hizmet Kayırmacılığı ve Dağıtıcı Politikalar (Distributive Policy)

Politikacıların özel çıkarlarını ön plana alarak özellikle seçim dönemlerinde kamu kaynaklarını kendi seçim çevrelerine aktarmaları ve etkisiz harcamalara sebep olmaları şeklinde ortaya çıkan siyasal yozlaşma türü "Hizmet Kayırmacılığı" (Pork Barreling) olarak ifade edilmektedir. Hizmet kayırmacılığı, belirli seçim çevresi seçmenlerine hizmet sunmanın özel bir türüdür (Denemark, 2000). Bu siyasal yozlaşma türünde kaynaklar, ihtiyaç unsuruna bağlı olmaksızın belli seçim çevrelerine kaydırılmaktadır. Hizmet kayırmacılığı, kamu kaynaklarının dağılımında politik etkilerin önemli rol oynadığı hipotezine dayanmaktadır. Siyasal karar alma sürecinde iktidardaki partiler ve kişiler yol, baraj, köprü ve kamu binaları gibi yatırım projelerine odaklanırlarsa, tekrar seçilme olasılıklarının artacağına bilincindedirler (Murphy, 1974). Belirli seçim çevrelerini temsil edenler, tekrar seçilme şanslarını artırmak için kendi seçim çevrelerinin lehine olacak uygulamalara odaklanmaktadırlar (Stein ve Bickers, 1996). İlgili seçim çevrelerine kamu yatırımlarının aktarılması, seçim çevrelerinin temsilcilerinin tekrar seçilmesinde pozitif bir etki yaratmaktadır. İktidardaki partiler ya da politikacılar kaynakların tahsisini, kendilerine oy veren seçmenlere yönelik olarak gerçekleştirdiklerinde muhalefete oy veren seçmenleri cezalandırarak, kendi seçim çevresi seçmenlerini ödüllendirmiş olmaktadır (Costa I. Font, Rodriguez-Oreggia ve Lunapla, 2003: 187,201). Diğer deyişle temsilciler tekrar seçilerek oylarını maksimize etmekte, seçmenler de seçim çevrelerine yapılan yatırımlar sonucunda ek faydalar sağlamaktadırlar (Schwartz, 1994). Bu durumun dezavantajı, oy maksimizasyonu için yapılan bu yatırım harcamalarından yararlananların belirli seçim çevresi seçmenleri, harcamaların maliyetlerine katlananların ise bütün ülkedeki vergi ödeyicileri olmasıdır. Bu kapsamda hizmet kayırmacılığı politik konjonktür teorisinden ayrılmaktadır. Politik konjonktür teorisinde politikacılar ülke düzeyindeki makro göstergeleri manipüle ederken (Telatar, 2001), hizmet kayırmacılığında harcamaları seçim çevresi bazında kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar.

Siyasal karar alma süreci sonunda alınan her bir karar faydalar/ maliyetler yarattığı için birer "dağıtıcı politika" olarak ifade edilmektedir. Dağıtıcı bir politika, finansmanı genel vergi gelirleri ile karşılanan ve belirli seçim çevresi seçmenlerine faydalar sağlayan politik bir karardır (Weingast vd., 1981; Denemark, 2000). Hizmet kayırmacılığına yönelik uygulamalar da dağıtıcı politikalar kapsamında incelenerek, iki temel dağıtıcı politikaya dayanmaktadır (Abdul Jalil, 2010; Horiuchi, 2007):

İhtiyari Tahsis Modelleri/Yasama Modelleri; merkezi düzeyde temsil gücüne dayalı olan yasama modellerini kapsamaktadır. Kamu kaynaklarının tahsisinde bireysel temsilcilerin (milletvekilleri-nin) dürtülerini ele alan kongresel çalışmalar genellikle yasama modellerini ifade etmektedir. Yasama modelleri, temsilcilerin tekrar seçilme olasılıklarını maksimize etmek için kendi seçmenlerini kolladıkları varsayımına dayanır. Bu kapsamda özellikle ABD gibi ülkelerde kongre ve komite üyelerinin hizmet kayırmacılığındaki rolleri yanında kongrenin kurumsal yapısı da önemlidir. Yapılan çalışmalarda milletvekillerinin bireysel özellikleri arasında yaş, cinsiyet, kıdemlilik gibi pek çok faktörün hizmet kayırmacılığındaki etkisi dikkate alınmaktadır.

Serbest Rekabet Modeli/Partizan Modeller; iktidardaki partilerin kaynak dağılımındaki tutumlarına dair politik ve ideolojik –partizan- modelleri kapsamaktadır. Partizan modeller, politik partilerin dürtüleri üzerine odaklanmaktadır. Dağıtıcı politikaların partizan modeli, temsilcilerin bireysel özelliklerinden daha çok politik partilerin karar alma sürecinde daha etkin olduğunu ve kaynak dağılımını etkilediklerini dikkate almaktadır. Partizan modellerde, seçimlere katılacak olan partilerin seçmenlerine fayda sağlamak için kamu kaynaklarını araç olarak kullanmaları temel hipotezi oluşturmaktadır. Bu kapsamda sorgulanan temel husus, kamu kaynaklarının hizmet kayırmacılığı çerçevesinde kaygan seçmenlere mi yoksa kendilerini destekleyen seçmenlere yönelik mi kaynakların tahsis edildiğidir. Kaygan seçmenlere yönelik yapılan tahsislerde, partilerin tekrar seçilmek

için risk almaları söz konusudur. Riskten kaçınmayanlar, genellikle partilerinin popüleriteleri azalan iktidardaki partilerdir. Aksine risk almak istemeyen partiler tamamen kendilerini destekleyen seçim çevrelerine yönelik tahsislerin yapılması yoluna giderler, çünkü geçmişte kendilerine oy verenlerin gelecekte de tekrar oy verecekleri beklentilerine sahiptirler (Jarocinska, 2008).

4. Hizmet Kayırmacılığına İlişkin Literatür Araştırması

Hizmet kayırmacılığına yönelik ampirik çalışmalarda, kamu kaynaklarının tahsisinde ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin etkileri analiz edilmektedir. Bazı çalışmalarda ekonomik faktörler kadar iktidardaki politikacıların da kaynak tahsislerinde önemli oldukları ortaya konulmaktadır. Hizmet kayırmacılığına ilişkin çalışmalar, seçim sistemleri, politikacıların kaynakları öncelikli olarak hangi tür seçmenlere tahsis ettikleri (kaygan seçmen/kendi seçmenleri) ve harcamaların iktidardakilerin oy oranları üzerinde bir artış yaratıp yaratmadığı analizleri üzerine kuruludur. Hizmet kayırmacılığının iktidarda bulunanlar tarafından daha çok kendilerini destekleyen seçmenlere

yönelik yapıldığını ortaya koyan çalışmalar kadar (Cox ve McCubbins, Milligan ve Smart), kaygan seçmenlere yönelik harcama kararlarının alındığını ifade eden çalışmalar da (Dixit ve Londregan, Dahlberg ve Johansson, Cadot) mevcuttur. Ayrıca hizmet kayırmacılığı uygulamalarının iktidarda bulunanların tekrar seçilme olasılığını artırdığını kanıtlayanlar (Levitt ve Syneder, Alvarez ve Saving, Leigh) kadar, yapılan harcamaların oy oranlarında bir artış yaratmadığını ortaya koyan (Stein ve Bickers, Feldman ve Jondrow) çalışmalar da vardır. İlaveten hizmet kayırmacılığında partizan tutumların önemli olduğunu (Denemark, Thompson) ya da partizan tutumlardan daha çok temsilcilerin bireysel özelliklerine göre kaynak tahsislerinin yapıldığını kanıtlayan çalışmalar da söz konusudur. Bu kapsamda yasama modellerini içeren çalışmalar arasında Johnson (1979), Ferejohn (1974), Mayhew (1974) vs., partizan çalışmalar arasında ise Dixit ve Londregan (1996), Cox and McCubbins (1986), Horiuchi (2007), Denemark (2000), Alvarez ve Saving (1997), Thompson (1986) vs. yer almaktadır. Literatürde çeşitli ülkeler için dağıtıcı politikaların modelleri temel alınarak yapılan ampirik çalışmaların özet ve bulguları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Hizmet Kayırmacılığına İlişkin Ampirik Çalışmalar

Çalışmanın Yazar(lar)ı/ Yılı/İncelenen Yıllar ve Ülke	Özet ve Bulgular
İktidardaki Partilerin Kendi Seçmenlerine Yönelik Hizmet Kayırmacılığı Yaptığını İnceleyen Çalışmalar	
Cox-McCubbins (1986)/1980 dönemi/ABD	Çalışmada, seçmenler, kendilerini desteklemesi kesin olanlar, karşı grupta olanlar (rakip politikacıları destekleyenler) ve kararsız seçmenler olarak gruplanmıştır. Partilerin bu üç gruba seçmene yönelik oy satın alma girişimlerinde buldukları kabulü altında, özellikle risk almaktan kaçınan politikacıların ya da adayların kendilerini kesin olarak destekleyen seçmenlerine yönelik harcama kararlarını aldıkları ifade edilmektedir. Risk almaktan kaçınmayan adayların ise daha çok kararsız seçmenlere yönelik faaliyetlerde buldukları belirtilmektedir.
Milligan-Smart (2005)/ 1988-2001/Kanada	Bölgesel kalkınma yardımlarının dağılımında kararsız seçmenlere değil, iktidarda bulunan parti üyelerinin seçim çevrelerine daha fazla önem verildiği bulgularına ulaşılmıştır.
Jarocinska (2008)/ 1986-1996/İspanya	İspanya’daki 15 bölge için hizmet kayırmacılığı irdelenerek, politik değişkenlerin seçim bölgelerine hükümet yardımlarının yapılmasında önemli olduğu ve kaynakların genellikle partilerin kendilerini destekleyen seçmenlerine yönelik tahsis edildiği ortaya konulmaktadır.

Kaygan (kararsız) Seçmene Yönelik Hizmet Kayırmacılığını İnceleyen Çalışmalar	
Dixit ve Londregan (1996)/1980 dönemi/ABD	Politikacıların oylarını maksimize etmek için kararsız seçmenlere yönelik harcamalar yaptıkları bulgular arasındadır.
Dahlberg ve Johansson (2002)/1994 dönemi/İsveç	İktidardaki hükümetlerin yerel düzeyde kendilerini destekleyen seçmenlere yönelik harcamalarda bulunmadıkları aksine kararsız seçmenlere yönelik harcamalara ağırlık verdikleri ortaya konulmaktadır. Kararsız seçmenlere yönelik harcamaların tahsis edildiği, ancak iktidardaki hükümetlerin kendi seçmenlerine yönelik oy satın almada kaynakları bir araç olarak kullanmadıkları bulgular arasındadır.
Kwon (2005)/1988-1997/Güney Kore	Seçimsel amaçları maksimize etmeye yönelik alınan kararların mali politikalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve kamu kaynaklarının kararsız seçmenleri kayıran şekilde tahsis edildiği bulgular arasındadır. Kamu harcamaları seçim öncesi dönemlerde iktidardaki hükümetler tarafından artırılmakta ve kararsız seçmenlere diğer seçmenlere göre daha fazla kamu kaynağı tahsis edilmektedir.
Case (2001)/1992-1996/Arnavutluk	Berisha yönetiminin, merkezi hükümetin hizmet kayırmacılığında kararsız seçmenlere daha fazla kaynak tahsis ettiği ve seçim çevrelerinin nüfusunun da tahsis edilen kaynaklar üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu belirtilmektedir.
Hizmet Kayırmacılığının İktidardaki Partilerin Oy Oranı Üzerindeki Etkisini İnceleyen Çalışmalar	
Levitt ve Syneder (1997)/1983-1990/ABD	Kongredeki seçim çevrelerine yapılan harcamaların artması oy artışını da beraberinde getirmektedir. Özellikle de hizmet kayırmacılığına yönelik tahsisler (fonlar), federal yardımlara göre daha fazla oy artışıyla sonuçlanmaktadır.
Cadot vd. (2006)/1985-1992/Fransa	Fransa'daki 22 bölge için kamu altyapı yatırımlarının analizinde, iktidardaki partilerin oy oranları ile yatırım harcamaları arasındaki ilişki araştırılarak, yatırım harcamalarının politikacılar tarafından, hizmet kayırmacılığına yönelik bir araç olarak kullanıldığına ilişkin güçlü kanıtlar elde edilmiştir. Özellikle yol harcamalarının yapılmasındaki amaç, trafik sıkışıklığının azaltılması değil politikacıların tekrar seçilmesidir.
Alvarez ve Saving (1997)/1980/ABD	İktidarda bulunanların yaptıkları harcamalar sonucunda oy oranlarında artışın olduğu ortaya konulmaktadır.
Leigh(2008)/2001-2004/Avustralya	Federal harcamalardaki hizmet kayırmacılığı araştırılarak, özellikle yol harcamalarının, iktidardaki koalisyon partilerinin oy oranlarını artırdığına yönelik anlamlı sonuçlar bulunmuştur. İktidardaki partilerin kaynakları, kendi seçim çevrelerine aktardıkları ve yapılan her ilave bir harcama artışının koalisyondakilerin oy oranlarını artırdığı bulgular arasındadır.
Feldman-Jondrow(1984)/1976-1980/ABD	İktidarın kendi seçim çevrelerine yaptıkları harcamalarla oy oranlarının artması arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Stein ve Bickers (1994)/1985-1988-1988 seçimleri/ABD	Kendini seçimsel anlamda zayıf hisseden temsilcilerin, hizmet kayırmacılığına yönelik tahsisleri almak için daha fazla çabaladıkları, temsilcilerin kendi seçim çevrelerine sağladıkları program ve projelerin sayısındaki artışların, toplam oylarda fark edilebilir bir artış yaratmadığı ortaya konulmaktadır.
Samuels (2002)/1994 seçim dönemi/Brezilya	İktidarda bulunanların tekrar seçilmesinde hizmet kayırmacılığının etkisi araştırılarak, hizmet kayırmacılığı ile tekrar seçim başarısı arasında doğrudan bir ilişkinin var olmadığı tespit edilmiştir.
Partizan Modellere Dayanan Hizmet Kayırmacılığı Çalışmaları	
Thompson (1986)/1981-1984/Kuzey Carolina	Çalışmada, kaynakların tahsisinde partizan tutumların önemli olduğu, hizmet kayırmacılığının varlığı ispatlanmaktadır.
Denemark (2000) /1990 ve 1993/Avustralya	Harcamaların partizan tutumlarla nispeten tahsis edildiği ifade edilmektedir.
Kneebone ve McKenzie (2001)/1966-1997/Kanada	Hükümetlerin maliye politikaları üzerindeki fırsatçı ve partizan etkilerinin varlığı araştırılarak, ilgili hükümetinin harcama programları üzerinde fırsatçı davranışlar sergilediği bulgular arasındadır.
Calvo and Murillo (2004)/1987-2000/Arjantin	İktidarda bulunan bazı politikacıların diğerlerine göre neden daha fazla partizan tutumlarla hizmet kayırmacılığında buldukları araştırılarak, dağıtıcı mekanizma olarak patronajın, iktidardaki hükümetlerin seçim çevrelerine faydalar ve seçimsel getiriler yarattığı ortaya konulmaktadır.
Abdul Jalil (2009)/1980-2003/Malezya	Parlamentoda ya da hükümette güçlü şekilde temsil edilen eyaletlere daha fazla harcama yapılıp yapılmadığı yanı sıra harcamalar üzerindeki partizan tutumların varlığı da çalışmada araştırılmaktadır. Seçim öncesi yıllarda kamu harcamaları hükümetler tarafından araç olarak kullanılmakta, yasama organında aşırı temsil edilen seçim çevrelerine herhangi bir harcama artışı olmamakla beraber yürütme organında güçlü temsil hakkını elde eden eyaletler daha fazla harcamalardan faydalanmaktadır. Bu durum karar alma sürecinde yasamanın yürütmeden daha az önemli olduğunu ortaya koyar niteliktedir. Harcamaların eyaletlere tahsisinde partizan tutumların etkisine dair bulgulara ulaşılamamıştır.
Agnani-Aray (2010)/1988-2004/İspanya	Sağ ve sol kanat partilerin hizmet kayırmacılığına yönelik faaliyetlerde buldukları ancak merkezi hükümeti temsil eden sol kanat hükümetlerinin daha fazla hizmet kayırmacılığına yöneliklerine ilişkin kanıtlar yer almaktadır.
Guccio-Mazza (t.y.)/1992-2002/Sicilya	Dokuz seçim çevresi için bölgesel fonların dağılımındaki politik etkiler araştırılarak, seçim çevrelerine yapılan kütüphane, müze, peyzaj gibi harcamaları içeren kültürel harcamaların seçim çevrelerine tahsislerinde partilerin de etkileri üzerinde durulmuştur. İktidar partisinin milletvekili sayılarıyla ilgili seçim çevrelerindeki kaynak tahsisleri arasında ilişkinin varlığı anlamlı ve pozitif olarak kanıtlanmıştır.

Yasama Modellerine Dayanan Hizmet Kayırmacılığı Çalışmaları	
Treisman (1996)/1992 seçim dönemi/Rusya	Net transfer harcamaları dağılımlarının sosyal gelişme indeksi ile pozitif ilişkili olduğu ancak net transferler ile Yeltsin yönetiminin arasında bir ilişkiye rastlanmadığı çalışmanın bulgularındandır. Ayrıca çalışma sonuçları, parlamentodaki önemli komisyonları temsil eden üyeler ile Bütçe Komisyon üyelerinin transferlerin kendi seçim çevrelerine tahsisinde herhangi bir etkiye sahip olmadıkları, hizmet kayırmacılığında parlamento üyelerinin etkisiz olduğunu desteklemektedir.
Politik ve Ekonomik Faktörlerle Hizmet Kayırmacılığını İnceleyen Çalışmalar	
Milligan-Smart (2005)/ 1988-2001/Kanada	Bölgesel kalkınma yardımlarının dağılımında, ekonomik ve politik faktörler analiz edilerek, gerçekleştirilen dağılımlarda kararsız seçmenlere değil, iktidarda bulunan parti üyelerinin seçim çevrelerine daha fazla önem verildiği, kaynak tahsislerinde ekonomik faktörlerden daha çok politik faktörlerin etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.
Schady (1999)/1990-1995/ Peru	Seçim öncesi dönemlerde kamu harcamalarının (sosyal fonların) arttığı ve kamu harcamalarının tahsisi üzerinde politik etkilerin varlığı yanında kamu fonlarının tahsisinde fakir seçim çevrelerinin de gözetildiği bulgular arasındadır.
Castells-Sole-Olle (2005)/1987-1996/İspanya	Bölgesel altyapı yatırımlarını etkileyen ekonomik ve politik faktörler incelenerek, büyüme oranı, nüfus artışı, her bölgede temsil edilen temsilci sayılarındaki ilave artışlar gibi faktörler ile kaynakların partizanca dağıtılıp dağıtılmadığı da araştırılmaktadır. Yatırımların bölgesel tahsisinde, etkinlik kriteri yanında politik faktörlerin de sınırlı rol oynadığı, hükümetlerin ne kararsız seçmenlere ne de kendilerini destekleyenlere yönelik yatırım aktarmadıkları bulgular arasındadır.
Golden-Picci (2008)/ 1953-1994/İtalya	İllere (seçim çevrelerine) yapılan kamu altyapı yatırımlarının tahsisinde, illere ait gelir düzeyi ve nüfus değişkenleri önemlidir. Politik faktörler arasında yer alan milletvekillerinin kıdemli olmaları ve hükümette önemli görevlerde bulunma ile seçim çevrelerine kaynak tahsisleri arasında pozitif ilişki vardır. Seçim çevrelerinin güçlü politikacıları seçmesi ile seçim çevrelerine kaynak tahsis edilmesi arasında güçlü korelasyon tespit edilmiştir. Ancak partilerin seçim çevrelerinde daha yüksek oy almaları ile ilgili seçim çevrelerine daha fazla kaynak aktarılması gerçekleşmemektedir.
Sole-Olle(2008)/ 1964-2004/İspanya	Altyapı yatırımlarının bölgesel tahsisindeki faktörler analiz edilerek, kaynakların tahsisinde hem ekonomik faktörlerin hem de politik faktörlerin etkisi ortaya konulmaktadır. Bölgelerin gelir düzeyi, sermaye stoku gibi faktörler kontrol edildiğinde, politik olarak güçlü olan seçim çevreleri diğer seçim çevrelerine göre daha fazla yatırım almaktadırlar.
Dollery and Worthington (1998)/1981-1982 ve 1991-1992 dönemi/Avustralya	Altı Avustralya eyaletinde harcamaların tahsisinde, kamu tercihi teorisine ilişkin faktörlerin önemli bir etkiye sahip olduğu çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Horiuchi ve Saito (2003)/1991-1994 ve 1995-1998/Japonya	Merkezi hükümet tarafından belediyelere yapılan tahsisleri etkileyen faktörler analiz edilerek, seçim çevrelerindeki kişi başına temsilci sayısının toplam transferler üzerinde önemli etkiye sahip olduğu, aşırı temsil edilen seçim çevrelerine daha fazla tahsislerin gerçekleştirildiği bulguları arasındadır.
Scholl (1985)/1975-1984/Avrupa Parlamentosu	Bölgesel gelişme fonlarının üye ülkelere tahsisi incelenerek, hizmet kayırmacılığı araştırılmıştır. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde fon tahsisinde hizmet kayırmacılığının varlığı ortaya konulmaktadır.

Kaynak: Literatür çalışmalarına dayanarak, tarafımızca derlenmiştir.

5. Türkiye’de Hizmet Kayırmacılığının Ampirik Analizi

Türkiye’de kamu yatırımlarının tahsisinde etkili olan faktörleri araştırmak (a) ve hizmet kayırmacılığının varlığını analiz etmek (b) için yanıt aranılması gereken temel sorunsallar şöyle sıralanabilir:

a) Kamu yatırımlarının tahsisinde ekonomik ve sosyal faktörler yanında politik faktörler de etkili midir? Türkiye’deki kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde ekonomik etkinlik kriterleri geçerli midir? Seçim çevrelerine yapılan kamu yatırımlarının tahsisinde ilgili seçim çevrelerinin sahip oldukları ekonomik ve sosyal özellikler önemli midir? Kamu kaynaklarının tahsisini ülkede yaşanan ekonomik krizler ve seçim yılları etkiler mi?

b) Kamu yatırımlarının tahsisindeki hizmet kayırmacılığını bakanlar, başbakanlar ve milletvekillerinin bireysel özellikleri (kıdemlilikleri) etkiler mi? Bu aktörlerden hangisi kendi seçim çevrelerine kaynak aktarılmasında daha fazla etkilidir? Ayrıca bir seçim çevresinden seçilen milletvekillerinin iktidardaki partiyi temsil etmesi ile kendi seçim çevrelerine kamu yatırımlarını aktarmaları arasında bir ilişki var mıdır? İktidardaki partilerin hizmet kayırmacılığı üzerindeki etkisi nasıldır? Eğer iktidardaki partiler kaynak tahsisinde etkili ise, kaynaklar kendilerini en yüksek oy ile ödüllendiren seçim çevrelerine mi yoksa kaygan seçmenlere mi tahsis edilmektedir? İktidarda bulunan partilerin, tek parti veya koalisyon hükümetleri olmalarının hizmet kayırmacılığı üzerinde pozitif/ negatif etkileri var mıdır?

Bu sorulara, Türkiye’nin sahip olduğu çeşitli özellikler göz önünde bulundurularak, dağıtıcı politikaların modelleriyle bütünleşik şekilde oluşturulmuş ampirik modellerle cevaplar aranmaktadır.

Böylece kamu yatırımlarının tahsisinde ekonomik ve sosyal faktörler ile politik faktörlerin etkileri ortaya konularak, hizmet kayırmacılığının varlığı irdelenmektedir.

5.1. Türkiye’de Hizmet Kayırmacılığının Analizinde Ampirik Modeller

Dağıtıcı politikaların ampirik modelleri, Türkiye’nin seçim sistemine, bütçe tahsis kuralına ve kurumsal düzenlemelerine uygun şekilde düşünülerek konuya ilişkin geniş bir perspektif sunmaktadır. Dağıtıcı politikalar açısından Türkiye’yi ele aldığımızda, seçim sistemi ve tahsis kuralları dikkate alınarak partizan modellerin daha uygun olduğu söylenebilir. Bu kapsamda Model 1 ve Model 2 partizan modelleri, Model 3 ise yasa-ma modellerini esas alarak oluşturulmuştur.

Model 1: Türkiye’de gerek seçim sistemi ve kurumsal faktörler, gerekse milletvekillerinin tekrar seçilmelerinde parti liderlerinin milletvekilleri üzerindeki etkisi, milletvekillerinin kendi seçim çevrelerine kaynak aktarma dürtülerini azaltmaktadır. Bu sebeple Model 1’de nispi temsil sistemi altında parti-merkezli değişkenlere yer verilmektedir. İktidardaki partilerin seçim çevrelerinde aldıkları oy oranları, hizmet kayırmacılığında partilerin partizanca tutum sergileyip sergilemediklerinin araştırılmasında önemlidir. Türkiye’deki parlamenter sistem ve nispi temsil sistemi, siyasi partileri ön plana çıkarmakta, nispi temsil sisteminin uygulanması seçmenlerin adaylara değil partilere oy vermesiyle sonuçlanmaktadır. Kaynak tahsislerinde partilerin milletvekillerinden daha güçlü olduğu varsayımı altında, partilerin hizmet kayırmacılığındaki etkisi partilerin seçim çevrelerinde aldıkları oy oranlarıyla ilişkilendirilmektedir. Model 1’de iktidardaki partilerin her seçim çevresinde aldıkları oy oranları değişkenleri oluşturur.

lurken, koalisyon hükümetleri için de ağırlıklı oylar dikkate alınmıştır. Modele koalisyon hükümetlerinin dahil edilme gerekçesi, nispi temsil sistemlerinin mecliste temsil edilen partilerin sayısını artırarak, genellikle koalisyon hükümetlerinin kurulmasına olanak tanınmasıdır. Koalisyon hükümetlerinin yatırım harcamalarının tahsisi üzerindeki etkisini ortaya koymak için koalisyon gölge değişkeni kullanılmıştır. Öte yandan Türkiye’de bütçe tahsis kuralları ile kurumsal gücün dağılımı, bütçenin hazırlanması ve uygulanması sürecinde yürütme organının yasama organına göre daha fazla yetkiye sahip olmasına neden olmaktadır. Bu durum, Türkiye’deki hizmet kayırmacılığının tespiti yürütme organının aktörleri olarak başbakan ve bakanların etkisini de ölçmeyi zorunlu kılmaktadır. Türkiye’de bütçe taslağının TBMM’de onaylanması ve bütçenin son şeklini almasında Başbakan’ın önemli bir rol üstlenmesi, Başbakan değişkeninin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bakanlara yıl içindeki bütçe ödeneklerini bütçede belirtilen seçim çevrelerinin yerine kendi tercihleri doğrultusundaki seçim çevrelerine aktarma yetkisi verilmesi ise bakanların da modele dahil edilmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda Model 1, bütçe harcamalarının tahsisinde, yürütme organının yasama organına göre daha fazla etkili olduğunu destekleyen, bakanları ve başbakanları yürütme organının birer ayağı olarak dikkate alan partizan modeli ifade etmektedir. Model 1 ile partilerin ve iktidardaki partileri temsil eden siyasi aktörlerin hizmet kayırmacılığındaki etkileri test edilmektedir. .

Model 2: Bu model, kamu yatırımlarının tahsisindeki kayırmacılığı hükümet aktörleri açısından değil sadece iktidarda bulunan partilerin gücü açısından incelemektedir. Modelde hizmet kayırmacılığı iktidardaki partilerin oy oranları ile değil, muhalefete göre sahip oldukları güçleri ile ölçülmektedir. Model 2 ile iktidardaki partilerin muhalefet partilerine göre kaynakları kendi seçim çevreleri-

ne mi yoksa kaygan seçmenlere mi tahsis ettikleri test edilmektedir. İktidardaki partiler gelecek seçimlerde tekrar seçilme ihtimali yüksek olan seçim çevrelerine yatırım yapmaktan ziyade oylarının düşük olduğu seçim çevrelerine tahsislerde bulunmayı da tercih edebilirler. İktidardaki partiler muhalefetteki partilerin seçim çevrelerine odaklanarak ülke genelinde oy oranlarını artırmak için kamu yatırımlarını seçimsel araç olarak kullanabilir. Bu sebeple, iktidardaki partilerin rakip partilere göre gücünü ortaya koyan değişkenler tarafımızca hesaplanarak modele dahil edilmektedir.

Model 3: Türkiye için milletvekillerinin Genel Kurul’da harcama artırıcı önerilerde bulunamaları dağıtıcı politikalarından yasama modellerinin varlığını kısıtlamaktadır. Ancak milletvekillerinin lobicilik faaliyetlerinde bulunabilmeleri ve bakanlarla olan ilişkileri, milletvekillerinin bazı bireysel özelliklerinin kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde etkili olabilmektedir. Milletvekillerinin siyasi aktörlerle yakın ilişkilere sahip olması, informal şekilde hizmet kayırmacılığını ortaya çıkarabilmektedir. Bu noktada milletvekillerinin bireysel özellikleri arasında yer alan kıdemlilik değişkeni yanında iktidardaki partileri temsil edip etmemelerinin de kaynak tahsisindeki etkisi analiz edilmektedir. Horiuchi (2007) çalışmasında olduğu gibi, Model 3’de iktidardaki hükümeti temsil eden milletvekillerinin muhalefet partisi üyelerine göre daha fazla kaynak tahsisinde avantaja sahip oldukları düşünülmektedir. Çünkü iktidardaki partilerin temsilcileri gerek çıkar ve baskı grupları ile gerekse bürokratlar ile daha fazla irtibatla bulunmaktadırlar. Kaynakları aktarmaları bu vasıta ile muhalefete göre daha kolay olacaktır. Bu sebeple Model 3’de milletvekillerinin bireysel özellikleri yanında bu değişken de modele dahil edilmektedir. Yasama modellerini baz alan Model 3, milletvekillerinin bireysel özelliklerinin hizmet kayırmacılığındaki etkisini ölçmektedir.

Tablo 2: Hizmet Kayırmacılığına İlişkin Olası Ampirik Modeller

Bağımlı değişken: Seçim Çevrelerine Yapılan Kamu Yatırımları		
Bağımsız Değişkenler		
Model 1	Model 2	Model 3
GSYİH	GSYİH	GSYİH
Nüfus	Nüfus	Nüfus
Köiller	Köiller	Köiller
Seçim yılı	Seçim yılı	Seçim yılı
Kriz yılı	Kriz yılı	Kriz yılı
Başbakan	İktpartgucu	İktmil
Tbakan		Ortkidem
Koalisyon		Kadın/erkek
İktparttoy		
Koalisyon*iktpartoy		

Türkiye'deki hizmet kayırmacılığının varlığı, dağıtıcı politikaların her iki modelini –yasama ve partizan- kapsayarak, üç model ile analiz edilmektedir. Kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde tamamen politik faktörlerin etkisini araştırmak, seçim çevrelerinin sahip oldukları diğer ekonomik ve sosyal özelliklerinin dışarıda bırakılması anlamına gelmektedir. Bu durumu gidermek için her üç modelde seçim çevrelerinin sosyo-ekonomik özellikleri (illerin GSYİH rakamları, nüfusları ve kalkınmada öncelikli il olup olmamaları) dikkate alınmaktadır.

5.2. Regresyon Modeli ve Değişkenler Seti

Ekonometrik model, 2001 yılı sonrasında il bazında kişi başına GSYİH rakamlarının var olmaması nedeniyle 1987-2001 yıllarını kapsamaktadır. Bütün modellerde, her il birer seçim çevresi olarak kabul edilmektedir. Kamu yatırımlarındaki hizmet kayırmacılığına ilişkin regresyon modeli aşağıdaki gibidir:

$$Yatırım_{it} = f(MB_{it}, Parti/Hükümet_{it}, İller_{it}, Seçim yılı_t, Kriz yılı_t)$$

i: Seçim çevreleri t: Yıllar $i = 1, \dots, 67; t = 1, \dots, 15$

$$Yatırım_{it} = \alpha + \beta_1 MB_{it} + \beta_2 Parti/Hükümet_{it} + \beta_3 İller_{it} + \beta_4 Seçim yılı_t + \beta_5 Kriz yılı_t + e_{it}$$

$Yatırım_{it}$ = Her seçim çevresine tahsis edilen kamu yatırımlarının logaritması, MB_{it} = Milletvekillerinin bireysel özelliklerini kapsayan değişkenleri,

$Parti/Hükümet_{it}$ = İktidardaki partilerin gücünü ölçmek için partilerin oy oranları dikkate alınarak hesaplanan değişkenleri ve bakanlar ile başbakanlar değişkenlerini,

$İller_{it}$ = Seçim çevrelerinin sahip olduğu sosyo-ekonomik bazı özellikleri,

$Seçim ve kriz yılı_t$ = 1987-2001 yılları arasında seçim ve kriz yıllarını içeren ulusal düzeydeki gölge değişkenleri ifade etmektedir.

Bağımlı değişken olarak alınan kamu yatırım harcamaları, her yıl için illere ait kamu yatırımları raporlarından derlenerek reelleştirilmiştir (1987=100). Ancak Türkiye'de kamu yatırımlarının illere ayrıştırılmasında, ayrıştırılamayan kamu yatırım harcamaları "Muhtelif İller" Regresyon modelindeki değişkenlerin detay ve açıklamaları Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3: Ampirik Analize Ait Değişken Detay ve Açıklamaları

Bağımlı Değişken Yatırım_{it} = Her seçim çevresine her t zamanında yapılan kamu yatırımlarının logaritmasını ifade eder.
Bağımsız Değişkenler
MB_{it} = Milletvekillerinin bireysel özelliklerini içeren değişkenleri kapsar. -Her seçim dönemi ve her seçim çevresi için milletvekillerinin ortalama kıdemliliklerini: Milletvekillerinin kaçınıcı kere seçildikleri milletvekilleri özgeçmişlerinden taranarak, her seçim çevresi için ortalama değerlerinin alınması ile oluşturulan değişkeni (ortkıdem) -Her seçim dönemi ve seçim çevresindeki kadın milletvekillerinin erkek milletvekillerine oranını gösteren değişkeni (kadın/erkek) -İktidardaki partileri temsil eden milletvekillerinin seçim çevrelerinde çoğunlukta olması durumunda 1, aksi durumlarda 0 verilerek oluşturulan gölge değişkeni (iktmil)
Parti/Hükümet_{it} = Söz konusu değişken partiler ve hükümetlere ilişkin değişkenleri içermektedir. İktidardaki partilerin ve iktidardaki milletvekillerinin gücünü ölçmek için oluşturulan değişkenleri kapsar. -Hükümet koalisyon hükümeti ise 1, tek parti hükümeti ise 0 verilerek oluşturulan değişkeni (koalisyon) -İktidardaki partilerin gücünü: Her seçim çevresinde iktidardaki partilerin aldığı oy oranından ilgili seçim çevresinde en yüksek oya sahip muhalefet partisinin oy oranlarının çıkarılması ile bulunan değişkeni (İktpartgucu) -Koalisyon hükümetlerinin de ağırlıklandırıldığı iktidardaki partilerin oy oranlarını (iktpartoy) -Her seçim çevresinde bütün partilerin aldıkları oy oranlarını -İktidardaki partilerin koalisyon olması durumundaki etkisini (koalisyon* iktpartoy) -Başbakan değişkeni, başbakanı temsil eden seçim çevrelerine 1, diğerlerine 0 değeri verilerek oluşturulan gölgedeğişkeni (başbakan); Bakanlar değişkeni, her seçim çevresinde temsil edilen bütün bakanlıklara ait toplam bakan sayılarını (tbakan)
Seçim Çevrelerine Ait Ekonomik ve Sosyal Değişkenler İLLER_{it} = GSYİH, koiller ve nüfus değişkenlerini içerir. GSYİH=Her seçim çevresine ait Gayri Safi Yurtiçi Hasılayı Köiller= Kalkınmada öncelikli iller için 1 değeri verilen gölge değişkeni Nüfus=Her seçim çevresine ait nüfusu
Ulusal Değişkenler
Kriz yılı _t değişkeni ise ülke genelinde gerçekleşen ekonomik kriz yılları göz önüne alınarak oluşturulan dummy değişkeni ifade etmektedir. Seçim yılı _t değişkeni ülke genelinde milletvekili genel seçimlerinin yapıldığı yıllara ait elde edilen gölge değişkeni ifade eder.

MB_{it} değişkeni, her seçim çevresindeki her milletvekili için TBMM tarafından yayınlanan TBMM Albümü'nde yer alan özgeçmişlerin taranmasıyla elde edilmiştir. Yapılan taramalar sonucunda her ildeki milletvekillerinin doğum tarihleri, kaç kez milletvekili seçildikleri (kıdemlilikleri) gibi faktörleri içeren veriler elde edilmiştir. İncelenen dönem aralığındaki milletvekillerinin bireysel özellikleri, sonrasında her seçim çevresi için ortalamaları alınarak seçim çevresi verileri haline dönüştürülmüştür. Diğer deyişle, milletvekillerinin kıdemlilikleriyle ilgili değişken, her seçim döneminde her seçim çevresi için milletvekillerinin kaç

kere seçildiklerinin ortalamalarını ifade etmektedir. Bir diğer bağımsız değişken, her yıl için her seçim çevresindeki milletvekillerinin sayılarının, iktidardaki partileri temsil edip etmemesidir. Eğer seçim çevrelerindeki milletvekillerinin çoğunluğu iktidardaki partileri temsil ediyorsa 1 değerini, iktidarda bulunan partiler ilgili seçim çevresinde çoğunluk milletvekillerini çıkaramamışlarsa 0 değerini almaktadır. Bu değişkenin elde edilmesinde, koalisyon hükümetleri de dikkate alınmıştır, çünkü milletvekilleri genellikle 5 yıllık bir süre için göreve gelmektedir. Görevde buldukları süre içerisinde de aynı partiyi temsil etmektedirler.

Parti/Hükümet, değişkeni iktidardaki partilerin gücünü ölçmek için oluşturulan her seçim çevresinde her bir partinin (ayrıca iktidardaki partilerin) aldığı oy oranlarını içeren çeşitli bağımsız değişkenleri kapsamaktadır. Her seçim çevresindeki milletvekili sayıları ve partilerin aldıkları oy oranları TÜİK'den her seçim yılından sonra yayınlanan Milletvekili Genel Seçim Sonuçları yayınlarından derlenmiştir. Ayrıca iktidardaki partilerin aldıkları oy oranlarının tespitinde www.yerel.net sitesi ile TBMM sitesinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda gerek iktidardaki partilerin gerekse muhalefet partilerinin gücünü gösteren pek çok değişken tarafımızca hesaplanmıştır. Koalisyon hükümetleri değişkeni ayrıca iktidardaki partilerin gücünü test ederken ağırlıklı değişken olarak ampirik analize dahil edilmiştir. Türkiye'de politik amaçlarla kaynakların dağılımında etkin rol aldıkları düşünülen Başbakanların ve bakanların, görev süreleri içerisinde kendi seçim çevrelerine yatırım yapıp yapmadıklarını göstermek amacıyla alınan bir diğer değişken, siyasi aktörlerin etkilerini ortaya koymak amacıyla modele dahil edilmektedir. Yıllar itibarıyla başbakanlar tarafından temsil edilen seçim çevrelerine 1, diğerlerine 0 değeri verilerek oluşturulan gölge değişken, başbakanların hizmet kayırmacılığındaki etkilerini göstermek için kullanılmaktadır. Başbakanlar yanında her seçim çevresine ait bakan sayılarını gösteren değişken oluşturulurken, hizmet kayırmacılığına yönelik yatırım harcamalarının dağılımında bütün bakanlıklar için bakan sayıları modele dahil edilmiştir. Bakan sayıları ve başbakan değişkenleri, yürütme organının (hükümetin) kaynak dağılımındaki etkisini ortaya koymak amacıyla dikkate alınmaktadır.

İller, kapsamında yer alan GSYİH rakamları DPT'dan elde edilmiştir. Kamu yatırımlarının il bazında dağılımında etkinlik kriterini ifade eden kalkınmada öncelikli il değişkeni, seçim çevresinin kalkınmada öncelikli iller kategorisinde yer alıp almasıyla ilişkilidir. Her yıl için kalkınmada öncelikli illere 1 değeri, olmayan illere 0 değeri verilerek bir gölge değişken oluşturulmuştur. Kalkınmada öncelikli iller yıllar itibarıyla DPT Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporlarından elde edilmiştir. İllerit kapsamında yer alan son değişken, seçim çevresinin sosyal göstergeleri arasında yer alan ve TÜİK'den elde edilen nüfus veri setidir. Kriz yılıt değişkeni, ülke genelinde yaşanan ekonomik kriz yıllarına 1 verilerek oluş-

turulan gölge değişkeni, seçim yılıt değişkeni ise ülke genelinde milletvekili genel seçimlerinin yapıldığı yıllara 1 değeri verilerek elde edilen gölge değişkeni ifade etmektedir.

5.3. Ampirik Yöntem

Panel veri; bireyler, firmalar, ülkeler, hane halkları gibi yatay kesit gözlemlerin belli bir zaman döneminde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Baltagi, 2005). Panel veri analizinin zaman serisi verilerine göre en önemli avantajı, yatay kesitlere özgü gözlemlenemeyen birim etkileri (individual effects) dikkate alabilmesidir. Bu birim etkiler, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler olarak ortaya çıkmaktadır (Erlat, 2006). İllere ait kamu yatırım harcamalarının dağılımında; harcamaların yapılma zamanı, çevre illerin ekonomik durumları, turizm bölgesinde olup olmamaları, illerin aldıkları ve verdikleri göç oranları, her seçim çevresindeki (il) milletvekillerinin bakanlar ve başbakanla olan bireysel ilişkileri, illerin depremden hasar görme olasılıkları, illerin liman kenti olup olmaması gibi gözlemlenemeyen pek çok spesifik birim etkiler önemlidir. Bu faktörler seçim çevresine kamu yatırımlarının tahsisinde etkili olabilirler. Panel veri modelleri ile gölge değişkenler tarafından temsil edilen bu birim etkiler tahmin edilebilirler. Kısaca panel veri analizi hem yatay kesit değişimlerinin hem de zaman değişimlerinin birlikte incelenmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışmada panel veri analizinin kullanılmasının sebebi, seçim çevresinin her birinin zamana göre değişiminin de dikkate alınmasıdır.

Çalışmada kamu yatırım harcamalarının uzun vadeli yatırımlar olması nedeniyle önceki yıl değerlerinin de (gecikmeli değerlerinin) dikkate alınması gerekmektedir. Bu noktada panel veri modellerinden sabit etkiler veya tesadüfi etkiler yaklaşımı kullanılarak yapılan regresyon analizlerinde, söz konusu modele bağımlı değişkenin gecikmeli olarak eklenmesi, gecikmeli bağımlı değişken olan bağımsız değişkenin hata terimi ile ilişkili olmasına neden olacak ve içsellik sorunu ortaya çıkaracaktır. Bu durumda elde edilen tahminler güvenilir olmayacaktır (Baltagi, 2005). Literatürde sapsız sonuçlar elde edebilmek için dinamik panel veri analizinin kullanılması önerilmekte, bağımlı değişkenin gecikmeli değerinin bağımsız değişken olarak alınması dinamik panel veri modellerini kullanılabilir kılmaktadır (Baltagi, 2001). Bu

doğrultuda, Türkiye’de kamu yatırımlarının tahsisindeki hizmet kayırmacılığının varlığı bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerini de dikkate alan üç model için “Dinamik Panel Veri Modeli” ile test edilmektedir.

5.4. Bulgular ve Yorumlar

Her üç model dinamik formda tahmin edilmiştir. Dinamik panel veri model sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Dinamik Model Sonuçları

GMM	Model 1	Model 2	Model 3
Değişkenler	Kamu Yatırımları	Kamu Yatırımları	Kamu Yatırımları
Yatırım_1	0.463*** (35.15)	0.578*** (75.85)	0.581*** (56.92)
Yatırım_2	0.110*** (8.13)	0.189*** (27.24)	0.190*** (24.88)
Nüfus	-1.162 ** (-2.20)	0.163 (0.526)	0.0672 (0.246)
GSYİH	0.9701*** (7.35)	0.262*** (2.881)	0.156** (2.049)
Köiller	0.424** (2.26)	0.256** (2.544)	0.0527 (0.324)
Seçim yılı_1	0.299*** (22.23)	0.215*** (30.16)	0.197*** (13.07)
Kriz yılı	-0.075*** (-4.73)	-0.180*** (-14.11)	-0.204*** (-16.58)
Başbakan	0.255*** (-6.900)		
Tbakan	0.004 (0.29)		
Koalisyon	0.426 (1.57)		
İktpartoy	0.02227*** (3.24)		
Koalisyon*İktpartoy	-0.0264*** (-3.37)		
İktpartgucu		-0.00267*** (-6.224)	
Kadın/erkek			0.209 (0.495)
Ortkıdem			0.189*** (4.382)
İktmil			-0.00950 (-0.348)
Sabit	8.21 (1.31)	-3.497 (-0.955)	-1.566 (-0.469)

Gözlem/il sayısı	804/67	804/67	804/67
Sargan Testi	60.69	64.46	64.57
AR (1)	(-4.4651)***	(-4.5532)***	(-4.5437)***
AR (2)	1.6603 (0.096)	0.9017 (0.3659)	0.82246 (0.4108)
İstatistik değerleri: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1			

Sargan testinin anlamlılığı araç değişkenlerin uygunluğunu, Wald testinin sonucu ise bağımsız değişkenlerin bir bütün olarak bağımlı değişkeni açıklamakta anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Her üç model için yapılan AR (1) ve AR (2) testleri, modellerde otokorelasyon sorununun olmadığını göstermektedir. Model 1 için kamu yatırımları üzerinde, kamu yatırımlarının bir ve iki yıl gecikmeli değerleri, nüfus, GSYİH, kalkınmada öncelikli iller, seçim yılının bir gecikmeli değeri, kriz yılları, başbakan ve iktpartoy, koalisyon*iktpartoy değişkenlerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Tam logaritmik model olduğundan, parametreler elastikiyetleri vermektedir. Kamu yatırımlarının bir önceki yıl değeri %1 artınca bu yılki kamu yatırımları %0,46; iki önceki yıl değeri %1 artınca bu yılki kamu yatırımları %0,11 artmaktadır. Bu bulgu, kamu yatırımlarının geçmiş dönem değerlerinden etkilendiğini ve uzun vadeli harcamalar olan yatırım harcamaları projelerinin yıllar itibarıyla sürdürüldüğünü göstermektedir.

Ekonomik göstergelerden biri olan GSYİH değişkenine göre, GSYİH düzeyi yüksek olan seçim çevrelerine daha fazla kamu yatırımı tahsis edilmektedir. GSYİH'daki %1'lik artış, kamu yatırımlarını %0,97 arttırmaktadır. Bu durum gelişmiş seçim çevrelerine kaynakların aktarıldığını desteklemektedir. Kamu kaynaklarının seçim çevrelerine tahsisinde nüfusun etkisi ise negatiftir. Nüfustaki %1'lik artış, kamu yatırımlarını %1,16 azaltmaktadır. Nüfusun etkisi sadece bir model için %5 güven düzeyinde anlamlı iken, diğer iki model için zaten anlamsızdır. Seçim yılı, kriz yılı ve kalkınmada öncelikli il gibi değişkenler gölge değişkenler olduklarından farklı yorumlanmaktadır. Eğer yıl seçimden bir önceki yıla kamu yatırımları 4959 milyon TL (=antilog(0.299+8.21)) olacakken; seçimden bir önceki yıl olmayan yıllarda ise kamu yatırımları 3677 (=antilog(8.21)) milyon TL olacaktır. Dolayısıyla seçimden bir önceki yıl değişkeninin anlamlılığı, seçimden bir önceki yıllarda seçim çevrelerine aktarılan kamu yatırımlarının arttığını göstermektedir. Yatırım harcamalarında hizmet kayırmacılığının varlığı, özellikle se-

çim öncesi dönemlerde seçim çevrelerine yapılan yatırımların artması ile belirmektedir. Kriz yıllarında kamu yatırımlarında azalışların söz konusu olması beklenen bulgular arasındadır. Yıl kriz yılı ise, kamu yatırımları 3411 milyon TL (=antilog(-0.075+8.21)) olacakken; kriz yılı olmayan yıllarda ise kamu yatırımları 3677 (=antilog(8.21)) milyon TL olacaktır. Kriz yıllarında daraltıcı maliye politikaları kapsamında en fazla etkilenebilir harcama kaleminin yatırım harcamaları olduğu bilinmektedir. Ekonomik göstergeler arasında yer alan kalkınmada öncelikli il değişkeni de Model 1 ve Model 2 için anlamlı ve pozitif katsayıdır. İl kalkınmada öncelikli il ise, kamu yatırımları 5619 milyon TL (=antilog(0.424+8.21)) olacakken; kalkınmada öncelikli il değilse 3677 (=antilog(8.21)) milyon TL olacaktır. Diğer ifadeyle il kalkınmada öncelikli il ise 1942 milyon TL daha fazla kamu yatırımı almaktadır. Bu durum, kamu yatırımlarının tahsisinde kalkınmada öncelikli seçim çevrelerinin gözetildiğini ortaya koymaktadır.

Politik faktörlerin kamu yatırımlarının tahsisindeki etkisine bakıldığında; başbakanların etkisi Model 1'de görülmektedir. İl o yıl başbakan çıkarılmışsa, kamu yatırımları 4745 milyon TL (=antilog(0.255+8.21)) olacakken; il o yıl başbakan çıkarmamışsa kamu yatırımları 3677 (=antilog(8.21)) milyon TL olacaktır. Başbakanların temsil ettiği seçim çevreleri diğer seçim çevrelerine daha fazla kamu yatırımı almaktadır. Bu bulgu başbakanların kendi seçim çevrelerini kaynak dağılımında kayırdıkları anlamına gelmektedir. İktpartoy değişkenine göre, iktidardaki partilerin oy oranlarının seçim çevrelerinde %1'lik artışı ilgili seçim çevresine yapılan kamu yatırımlarını %0.02 arttırmaktadır. Koalisyon*iktpartoy değişkenine göre ise, iktidardaki partilerin oy oranlarının %1 artması ilgili seçim çevrelerine yapılan kamu yatırımlarını %0.02 azaltmaktadır. Bu bulgulara göre, iktidardaki partiler kendilerini iktidara getiren seçim çevrelerini yatırımlar ile ödüllendirmektedir. İktidardaki partilerin oy oranlarının yüksek olduğu seçim çevrelerine daha fazla kamu yatırımı aktarılmaktadır. Ancak hükümetin koalisyon hükümeti

olması, bu durumu tamamen tersine döndürmektedir. Koalisyon hükümetlerinin varlığı, iktidardaki partilerin serbestçe kaynakları kendi seçim çevrelerine aktarmalarına engel olmaktadır. Koalisyon hükümeti olarak iktidarda bulunan partiler, kendi seçim çevrelerine değil aksine kaygan seçmenlere yönelik de harcamalarda bulunmak zorunda kalmaktadırlar. Diğer deyişle koalisyon hükümetlerin varlığı, iktidardaki partilerin oy oranlarını artırması için kamu yatırımlarının bir araç olarak kullanılmasını engellemektedir.

Türkiye’de hizmet kayırmacılığının partiler bazında gerçekleştirildiği dikkate alındığında, iktidardaki partilerin gücünü ölçmeye yönelik olarak alınan Model 2’deki İktpartgucu değişkeninin %1 güven düzeyinde anlamlılığı ve negatif olması da hizmet kayırmacılığının hangi tür seçmenlere yönelik yapıldığı hakkında bilgi sunmaktadır. Değişkenin anlamlılığı, iktidardaki partilerin muhalefette bulunan partilere göre kamu yatırımlarının tahsisinde hizmet kayırmacılığını gözettiklerini, ancak katsayısının negatif olması ise kamu yatırımlarını kendilerini destekleyen seçmenlerine değil kaygan ya da kendilerini desteklemeyen seçmenlere yönelik gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktadır. Muhalefet partilerinin de dikkate alınması sonucunda kaynak dağılımındaki yetkileri elinde bulunduran iktidardaki partiler, kendi seçmenlerinden ziyade kaygan seçmenlere yönelik harcama kararları almaktadırlar. Milletvekillerinin bireysel özelliklerini dikkate alan modelde ise milletvekillerinin kıdemlilikleri literatürdeki çalışmalarla benzer şekilde kamu yatırımlarının tahsisinde önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıdemli olan milletvekilleri kamu yatırımlarının kendi seçim çevrelerine tahsislerinde daha fazla etkili olmaktadır. Seçim çevrelerinde yapılan kamu yatırımlarının % 1 oranında artmasında, milletvekillerinin ortalama kıdemliliklerinin etkisi % 0.18’dir.

6. Sonuç

Kamu tercihi teorisi, politikacılar kadar seçmenlerin de özel faydalarını maksimize etmeye yönelik davranışlar sergilediklerini modelleştirmektedir. Politikacılar, tekrar seçilmek amacıyla kendi seçim çevresi seçmenlerini ödüllendirerek, kamu yatırımlarını bir araç olarak kullanmaktadırlar. Bu çalışmada Türkiye için 1987-2001 dönemindeki kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde

ekonomik ve politik faktörlerin etkileri belirlenerek, hizmet kayırmacılığının varlığı test edilmiştir. Türkiye için kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde etkili olan ekonomik ve politik faktörlere yönelik üç farklı model oluşturulmuştur. Ampirik bulgulara göre, kamu yatırımlarının bir ve iki gecikmeli değerlerinin kamu yatırımlarının tahsisi üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlıdır. Bu bulgu kamu yatırımlarının uzun vadeli olması ve birden fazla yıla yayılmasındaki etkiyi ortaya koymaktadır. Ekonomik ve sosyal faktörler açısından bakıldığında, gelir düzeyleri yüksek (GSYİH) olan seçim çevreleri diğer seçim çevrelerine göre daha fazla kamu yatırımına sahip olmaktadır. Öte yandan kalkınmada öncelikli il olan seçim çevreleri (Köller) de diğer seçim çevrelerine göre daha fazla kamu yatırımı almaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’nin gelişmiş illeri ile kalkınmada öncelikli illeri arasında kalan iller daha az kamu yatırımı çekmektedirler. GSYİH düzeyleri yüksek olan illere sanayi bölgeleri olmalarından, kalkınmada öncelikli illere de bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinden dolayı kamu yatırımlarından daha fazla pay verilmektedir. Seçim öncesi dönemlerde seçim çevrelerine yapılan kamu yatırımlarında artışların, kriz yıllarında ise azalışların varlığı ampirik bulgular arasındadır. Her iki durum beklentilerle uyumludur. Politik faktörler açısından bakıldığında ise başbakanların temsil ettiği seçim çevrelerine diğer seçim çevrelerine göre daha fazla kamu yatırımı tahsis edilmektedir. İktidardaki partiler kamu kaynaklarının tahsisinde etkili olup, kendilerini iktidara taşıyan seçim çevrelerini kamu yatırımlarını bir araç olarak kullanarak ödüllendirmektedir. Ancak koalisyon hükümetlerinin varlığı kamu yatırımlarının tahsisinde partizan tutumları zorlaştırmaktadır. Koalisyon hükümetlerinin varlığı, kamu yatırımlarının tahsisinde kaygan seçmenlerin gözetilmesine neden olmaktadır. Ayrıca iktidardaki partilerin muhalefette bulunan partilere göre kamu yatırımlarının tahsisinde hizmet kayırmacılığını gözettiklerini, ancak katsayısının negatif olması ise kamu yatırımlarını kendilerini destekleyen seçmenlerine değil kaygan seçmenlere yönelik gerçekleştirdiklerini ortaya koymaktadır. Milletvekillerinin bireysel özellikleri arasında yer alan kıdemlilik değişkeni, kamu yatırımlarının seçim çevrelerine tahsisinde pozitif ve anlamlıdır. Literatürdeki çalışmalara paralel olarak, Türkiye’de kıdemli olan milletvekillerinin kendi seçim çevrelerine daha fazla kaynak aktardığı bulgular arasındadır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki hizmet kayırmacılığının varlığı hem partizan modeller hem de yasma modelleri çerçevesinde her üç model için tespit edilmiştir. Ancak belirtmek gerekmektedir ki; 1987-2001 yılları arasında kamu yatırımlarının tahsisinde sadece politik faktörlerin etkili olmadığı, GSYİH ve Köiller değişkenlerine ait bulgular doğrultusunda ekonomik faktörlerin de önemli ölçüde dikkate alındığı modellerde kanıtlanmaktadır.

Kaynakça

ABDÜL JALİL, Zafarullah; (2010), "The Political Economics of The Malaysian Subnational Governments' Fiscal Behavior", MPRA Paper, No. 24988, pp. 1-23

AGNANI, Betty ve Henry ARAY; (2010), "Testing for Pork Barrel Politics in Public Infrastructure Accumulation The Case of Spain", http://74.125.155.132/scholar?q=cache:TX24ZTeiXGUJ:scholar.google.com/+Testing+for+Pork+Barrel+Politics+in+Public+Infrastructure+Accumulation&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1, (Erişim Tarihi: 15.10.2010).

AKTAN, Coşkun Can; (1992), *Politik Yozlaşma ve Kleptokrasi: 1980-1990 Türkiye Deneyimi*, Alfa Yayınları, İstanbul.

AKTAN, Coşkun Can; (2001), *Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

ALVAREZ, Michael ve Jason SAVING; (1997), "Deficits, Democrats, and Distributive Benefits: Congressional Elections and the Pork Barrel in the 1980s", *Political Research Quarterly*, 50(4), pp. 809-833.

BALTAGI, Badi H.; (2001), *Econometrics Analysis of Panel Data*, John Wiley & Sons Ltd, New York.

BALTAGI, Badi H.; (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, 3. Edition, Wiley, New York.

BROWN, Charles ve Peter JACKSON; (1990), *Public Sector Economics*, Basil Blackwell, 4th Edition, London.

BUCHANAN, James; (2000), "The Achievement and the Limits of Public Choice in Diagnosing Government Failure and in Offering Bases for Constructive Reform", James M. Buchanan (Ed.), *Politics As Public Choice*, Liberty Fund Inc., Vol: 13.

CADOT, Olivier, Lars Hendrick RÖLLER ve Andreas STEPHAN; (2006), "Contribution to Productivity or Pork Barrel? The Two Faces of Infrastructure Investment", *Journal of Public Economics*, 90, pp. 1133- 1153

CALVO, Ernesto ve Maria. MURILLO; (2004), "Who Delivers? Partisan Clients in the Argentine Electoral Market", *American Journal of Political Science*, 48(4), pp. 742-757

CASE, Anne; (2001), "Election Goals and Income Redistribution: Recent Evidence from Albania", *European Economic Review*, 45, pp. 405- 423.

CASTELLS, Antoni ve Albert SOLE-OLLE; (2005), "The Regional Allocation of Infrastructure Investment: The Role of Equity, Efficiency and Political Factors", *European Economic*

Review, 49 (5), pp. 1165-1205.

COSTA I. FONT, Joan, Eduardo RODRÍGUEZ-OREGGIA ve Dario LUNAPLA; (2003), "Political Competition and Pork Barrel Politics in the Allocation of Public Investment in Mexico", *Public Choice*, 116, pp. 185-204

COX, Gary ve Mathew MCCUBBINS; (1986), "Electoral Politics As A Redistributive Game", *The Journal of Politics*, 48(2), pp. 370-389

DAHLBERG, Maltz ve Eva JOHANSSON; (2002), "On the Vote-Purchasing Behavior of Incumbent Governments", *The American Political Science Review*, 96(1), pp. 27-40

DENEMARK, David; (2000), "Partisan Pork Barrel in Parliamentary Systems: Australian Pork Barrel Constituency Level Grants", *The Journal of Politics*, 62(3), pp. 896-915

DIXIT, Andrean ve John LONDREGAN; (1996), "The Determinants of Success of Special Interests in Redistributive Politics", *The Journal of Politics*, 58(4), pp. 1132-1155.

DOLLERY, Brian ve Andrew WORTHINGTON; (1998), "The Political Determination of Intergovernmental Grants in Australia", *Public Choice*, 94 (3), pp. 299-315.

DORNBUSCH, Rudiger ve Stanley FİSHER; (1990), *Macroeconomics*, 5th. Ed., McGrawhill International Editions, New York.

DPT (1987-2001), *Kamu Yatırım Raporları (1987-2001 yıllarının her biri için yayınlanan raporlar)*, <http://www.dpt.gov.tr/kamuyat/gerceklesme.html>, (Erişim Tarihi: 20.004.2009).

ERLAT, Haluk; (2006), *Panel Data: A Selective Survey*, Mimeographed Lecture Notes, Department Economics, Middle East Technical University, 1-80.

FELDMAN, Paul ve James JONDROW; (1984), "Congressional Elections and Local Federal", *American Journal of Political Science*, 28 (1), pp. 147-164

FEREJOHN, John; (1974), *Pork Barrel Politics: Rivers and Harbors Legislation 1947-1968*, Standford University Press..

GERRING, John ve Strom THACKER; (2004), "Political Institutions and Corruption: The Role of Unitarism and Parliamentarism", *British Journal of Political Science*, 34 (2), pp. 295-330

GOLDEN, Miriam ve Lucia PICCI; (2008), "Pork Barrel Politics in Postwar Italy 1953-1994", *American Journal of Political Science*, 52(2), pp. 268-289.

GUCCIO, Calogero ve Isidoro MAZZA; (t.y), "Pork Barrel and Public Expenditure for Cultural Heritage: Evidence from Regional Allocation in Sicily", pp. 1-34. https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=IIPF65&paper_id=33, (Erişim Tarihi: 11.07.2009).

HORIUCHI, Yusaka; (2007), "Political Institutions and Distributive Politics in Japan: Getting Along With the Opposition", *Asia Pasific Economic Paper*, No: 363, pp. 1-34.

HORIUCHI, Yusaka ve Jun SAITO; (2003), "Reapportionment and Redistribution: Consequences of Electoral Reform in Japan", *American Journal of Political Science*, 47(4), pp. 669-682.

- JAROCINSKA, Elena; (2008), "Testing Models of Distributive Politics in Multiparty Systems: The Case of Spain", *CASE Network Studies and Analysis*, Number: 362, pp. 1-43.
- JOHNSTON, John; (1979), "Congressional Committees and Department Spending: The Political Influence on the Geography of Federal Expenditure in the United States", *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, 4(3), pp. 373-384
- KIRMANOĞLU, Hülya; (2007), *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Yayınları, 1.Baskı, İstanbul.
- KNEEBONE, Ronald ve Kenneth MCKENZİE; (2001), "Electoral and Partisan Cycles in Fiscal Policy: An Examination in Canadian Province", *International Tax and Public Finance*, 8, pp. 753-774.
- KWON, Hayeok Yong; (2005), "Targeting Public Spending in a New Democracy: Evidence from South Korea", *British Journal of Political Science*, 35, pp. 321-341.
- LEIGH, Andrew; (2008), "Bringing home the Bacon: An Ampirical Analysis of the Extent and Effects of Pork Barreling in Australian Politics", *Public Choice*, 137, pp. 279-299.
- LEVITT, Steven ve James SNYDER; (1997), "The Impact of Federal Spending on House Election Outcomes", *The Journal of Political Economy*, 105 (1), pp. 30-53
- MAYHEW, David; (1974), *Congress: The Electoral Connection*, New Haven Yale University.
- MILLIGAN, Kevin ve Michael SMART; (2005), "Regional Grants As Pork Barrel Politics", *Cesifo Working Paper No: 1453*, Category 1, *Public Finance*, pp. 1-25.
- MUELLER, Dennis; (1979), *Public Choice*, Cambridge University Press.
- MUELLER, Dennis; (1976), "Public Choice: A Survey", *Journal of Economic Literature*, 14(2), pp. 395-433
- MURPHY, James; (1974), "Political Parties and the Porkbarrel: Party Conflict and Cooperation in House Public Works Committee Decision Making", *The American Political Science Review*, 68(1), pp. 169-185
- SAMUELS, David; (2002), "Pork Barreling Is Not Credit Claiming or Advertising: Campaign Finance and the Sources of The Personal Vote in Brezil", *The Journal of Politics*, 64(3), pp. 845-863
- SCHADY, N.orbert; (1999), "The Political Economy of Expenditures by the Peruvian Social Fund (FONCODES)", *American Political Science Rewiew*, 94 (2), pp. 289-304.
- SCHOLL, Edward; (1985), *Pork Barrel Politics In The European Parliament: MEPs and The European Regional Development Fund*, M.A. Thesis.
- SCHWARTZ, Thomas; (1994), "Representation as Agency and Pork Barrel Paradox", *Public Choice*, 78(1), pp. 3-21
- STEIN, Robert; ve Kenneth BİCKERS; (1994), "Congressional Elections and Pork Barrel", *The Journal of Politics*, 56(2), pp. 377-399
- STEIN, Roberts ve Kenneth BİCKERS; (1996), "The Electoral Dynamics of The Federal Pork Barrel", *American Journal of Political Science*, 40(4), pp. 1300-1326
- TBMM (2010), *TBMM Albümü 1920-2010*, Ankara.
- TELATAR, Funda Erdoğan; (2001), "Politik Devresel Dalgalanmalar Işığında Demokrasi-Siyaset-Ekonomi İlişkisi Türkiye Örneği," *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 187 (Ekim), ss. 50-66.
- THOMPSON, Joel ; (1986), "Bringing Home the Bacon: the Politics of Pork Barrel in the North Carolina Legislature", *Legislative Studies Quarterly*, 11(1), pp. 91-108.
- TREISMAN, Daniel; (1996), "The Politics of Intergovernmental Transfers in Post-Soviet Russia", *British Journal of Political Science*, 26(3), pp. 299-335
- TÜİK (2008), *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2007*, Ankara.
- WEINGAST, Barry, Kenneth SHEPSLE ve Christopher JOHNSEN; (1981), "The Political Economy of Benefits and Costs: A Neoclassical Approach to Distributive Politics", *Journal of Political Economy*, 89(41), pp. 642-664
- Yerelnet, http://www.yerelnet.org.tr/yy_mevzuati/tuze_detay.php?kod=518&туру, 24.02.2010.